

زنانِ پیامبر اکرم (ص)

و

زنان با پیامبر اکرم (ص)

تألیف

مرضیه محمدزاده

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۵

سرشناسه: محمدزاده، مرضیه، ۱۳۳۷-
عنوان و نام پدیدآور: زنان پیامبر اکرم (ص) و زنان با پیامبر اکرم (ص) // تألیف مرضیه محمدزاده.
مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۳۸۲ ص.
شابک: 978-964-00-1849-1
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ا.ق. - - همسران.
رده‌بندی: رده‌بندی دیوید: ۲۹۷/۹۷۲
رده‌بندی کنگره: ۹۱۳۹۵ ز ۳ م ۲۶ BP
شماره کتابشناسی: ۴۱۹۸۹۶۲

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۸۴۹-۱

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

زنان پیامبر اکرم (ص) و زنان با پیامبر اکرم (ص)

© حق چاپ: ۱۳۹۵، مؤسسه انتشارات امیرکبیر

نوبت چاپ: اول

مؤلف: دکتر مرضیه محمدزاده

طراح جلد: محمد رضا نبوی

حروف متن: میترا ۱۳

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپ واژه پرداز اندیشه، تلفن: ۷۷۱۴۵۰۶۳۶

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۲۳۰۰۰۰ ریال

تلفن مرکز فروش: ۰۲۱-۶۱۲۸

فروش اینترنتی: www.amirkabir.net

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در کیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۱۱	مقدمه استاد دکتر محمود مهدوی دامغانی
۱۵	مقدمه
۲۲	حضور سیاسی زنان مسلمان در عصر رسول الله (ص)
۲۲	زمینه‌های تحول مشارکت سیاسی زنان در عصر رسول الله (ص)
۲۹	حضور اجتماعی زنان مسلمان در عصر رسول الله (ص)
۳۰	حضور اقتصادی زنان مسلمان در عصر رسول الله (ص)
۳۱	حضور فرهنگی زنان مسلمان در عصر رسول الله (ص)
۳۳	حضور نظامی زنان مسلمان در عصر رسول الله (ص)
۳۷	فصل اول: زنان پیامبر اکرم (ص)
۳۹	زنان پیامبر اکرم (ص)
۴۳	حضرت خدیجه (س) بنت خویلد
۶۴	سوده بنت زعنه
۶۶	عایشه بنت ابی بکر
۱۱۰	حفصه بنت عمر بن خطاب
۱۱۵	زینب بنت خُزَیمه
۱۱۶	ام سلمه بنت ابی امیه
۱۲۴	خویریه بنت حارث
۱۳۵	زینب بنت جحش
۱۴۶	ام حبیبه بنت ابی سفیان
۱۵۰	صفیه بنت خیّی
۱۵۳	میمونه بنت حارث هلالیه
۱۵۶	ماریه قبطیه
۱۵۸	ریحانه بنت زید
۱۶۱	فصل دوم: زنان با پیامبر اکرم (ص)
۱۶۳	بخش اول: مادر و دایه پیامبر اکرم (ص)

۱۶۳	آمنه (س) بنت وهب
۱۶۶	حلیمه سعدیه
۱۷۱	بخش دوم: دختران پیامبر اکرم (ص)
۱۷۱	زینب
۱۷۴	رقیه
۱۷۶	ام کلثوم
۱۷۷	فاطمه (س)
۲۲۱	بخش سوم: زنان صحابی پیامبر اکرم (ص)، مهاجرین
۲۲۱	آریس بنت عبدالمطلب
۲۲۴	اسماء بنت ابی بکر
۲۲۹	آسماء بنت عُمَیْ
۲۳۴	أمّ ایمن بنت نعلیه
۲۳۹	أمّ حکیم بنت زید
۲۳۹	أمّ خالد بنت خالد
۲۴۱	أمّ رومان بنت عامر
۲۴۲	أمّ شریک بنت جابر
۲۴۵	أمّ فضل بنت حارث
۲۴۸	أمّ قیس بنت محصن
۲۴۹	أمّ کلثوم بنت عقیقه
۲۵۱	أمّ معبد بنت خالد
۲۵۳	أمّ هانی بنت ابی طالب
۲۵۵	أمّیه بنت ابی صلت
۲۵۶	خمسه بنت جحش
۲۵۹	خوله
۲۵۹	خوله بنت حکیم بن أمّیه
۲۶۲	زینب بنت عبدالله
۲۶۲	سلمی، أم رافع
۲۶۳	سلمی بنت عُمَیْس
۲۶۴	شفاء بنت عبدالله
۲۶۶	شفاء بنت عوف
۲۶۶	صفیه بنت عبدالمطلب
۲۷۱	ضباعه بنت زُبیر
۲۷۲	عاتکه بنت عبدالمطلب
۲۷۴	فاطمه بنت اسد (س)
۲۷۷	فاطمه بنت خطاب

۲۸۰	فاطمه بنت یمان
۲۸۰	هند بنت اثاثه
۲۸۲	بخش چهارم: زنان صحابی پیامبر اکرم (ص)، انصار
۲۸۳	اسماء بنت یزید بن سکن
۲۸۷	ام اسلم
۲۸۸	ام ایوب انصاری
۲۹۰	ام خرام بنت ملحان
۲۹۲	ام خنصین احمسیه
۲۹۳	ام حمید انصاری
۲۹۳	ام خارجه
۲۹۴	ام قرداء بنت ابی حذرد
۲۹۵	ام رعله قشیریّه
۲۹۶	ام سلیط
۲۹۷	ام سلیم بنت ملحان
۳۰۳	ام سنان اسلمی
۳۰۴	ام شریک بنت انس
۳۰۵	ام عطیه انصاری
۳۰۶	ام عطیه اوسی
۳۰۶	ام علاء
۳۰۷	ام علاء بنت حارث
۳۰۸	ام غماره بنت کعب
۳۱۳	ام مبشر بنت براء
۳۱۴	ام محجن
۳۱۴	ام منذر بنت قیس
۳۱۵	ام منیع بنت عمرو
۳۱۶	ام ورقه بنت عبدالله
۳۱۷	ام هشام بنت حارثه
۳۱۷	جمیله بنت عبدالله بن ابی
۳۱۹	حواء بنت زید
۳۲۰	خولاء
۳۲۱	خلاده بنت انس
۳۲۴	خلیده بنت قیس
۳۲۵	خنساء بنت خذام
۳۲۶	خوله بنت ثامر
۳۲۶	خوله بنت ثعلبه

۳۲۸.....	خوله بنت حکیم.....
۳۲۸.....	دختر خطاب بن اُرت.....
۳۲۹.....	رُبَاب بنت نُعمان.....
۳۳۰.....	رُبیع بنت مُعوذ.....
۳۳۲.....	سُخطی بنت قیس.....
۳۳۲.....	سمیراء بنت قیس.....
۳۳۳.....	شموس بنت ابی عامر.....
۳۳۵.....	قَلاه اَنماریه.....
۳۳۵.....	کَجه بنت ثابت.....
۳۳۶.....	کَعْبَه بنت سعد اَسلمیه.....
۳۳۶.....	نبلی غفاریه.....
۳۳۷.....	نُوار بنت الک.....
۳۳۷.....	نُویله بنت.....
۳۳۸.....	همسر ابوذر غفاری.....
۳۴۲.....	هند بنت عمرو.....
۳۴۴.....	اولین بانوی شهید اسلام.....
۳۴۴.....	سمیه دختر خطاب.....
۳۴۷.....	نتیجه گیری.....
۳۴۸.....	مسائل کلی جامعه.....
۳۵۰.....	مسائل عام تر جامعه.....
۳۵۵.....	منابع.....
۳۶۷.....	نمایه.....

مقدمه استاد دکتر محمود مهدوی دامغانی

الحمد لله على نعمه العظيمة و"صلوة والسلام على خير البرية محمد وآله

در مآخذ و منابع تاریخ اسلام که به زبان عربی تألیف شده است از دیرباز به سهم ارزشمند خدمت‌رسانی و پیشگامی بانوان به ساحت حضرت ختمی مرتبت توجه شده است، به عنوان نمونه در کتاب‌های طبقات محمد بن سعد، استیعاب ابن عبدالبر و اسد الغابه ابن اثیر و الاصابه ابن حجر بخش عمده‌ای از کتاب ویژه نگارش شده است. حال و پیشگامی بانوان در گرایش به آیین مقدس اسلام است و به راستی بسیار آموزنده فراهم شده است.

ابلاغ الطاف ویژه خداوند متعال نسبت به حضرت خدیجه که همراه با درود و سلام جبرئیل به آن بزرگ‌بانوست، نشانی از منزلت او در پیشگاه خداوند است. بنگرید، ابن عبدالبر، الاستیعاب و ابن اثیر اسد الغابه و برای آگاهی از فداکاری و شیفتگی و خدمت‌های بسیار ارزنده‌اش (بنگرید، محمد بن سعد، طبقات، جلد ۸ که با شرح حال خدیجه (س) آغاز شده است).

شرح از جان‌گذشتگی و مهرورزی فزون از شمار گل‌بانوی اسلام، حضرت فاطمه زهرا (س) است که همسر حضرت ابوطالب و مادر حضرت امیر (ع) است، در منابع عربی به تفصیل آمده است. آن بزرگوار در هجرت از مکه به مدینه تمام راه را پیاده و به گفته برخی با پای برهنه پیموده است (سبط ابن جوزی، تذکرة الخوارج و خوارجی، مناقب). برای آگاهی از گریستن حضرت ختمی مرتبت در مرگ فاطمه بنت اسد و گفتار آن حضرت که او برای من مادر بود و انجام کارهایی مخصوص در مرگ او و برای نمونه دراز کشیدن در گور او و ابراز عواطف و اعطای عمامه و پیراهن خود برای کفن آن بزرگوار (بنگرید: مجلسی، بحار، ج ۳۵).

شرح حال حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا و حضرت زینب و دو دختر دیگر رسول خدا (ص) در

منابع سده سوم به تفصیل آمده است و همین گونه است شرح زندگی و مکارم اخلاقی همسران حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیه.

حسن مدیریت خانواده و روش پسندیده شوهرداری بانوی گرامی، اُسماء دختر عُمیس که سه پسر خود از جناب جعفر طیار و پسر دیگر خود از ابوبکر و دو پسر و یک دختر خود را از حضرت امیر چه نیکو تربیت کرد (بنگرید، ابن ابی دنیا، مقتل امیرالمؤمنین) و به هنگام رحلت علی علیه السلام سر حضرتش بر دامن اُسماء بود و نقل روایت حضور حضرت ختمی مرتبت و حمزه و جعفر و حضرت صابیه طاهره در آن ساعت بر بالین آن مظهر ایمان و ولایت (بنگرید، زمخشری، ربیع الاابرار، ج ۴، ص ۲۰۰)؛ کوشش بانوانی چون ام عطیه در خدمت به زندگان و مردگان از بانوان، عهده دار بودن او غسل بیکر حضرت زینب دختر گرانقدر رسول خدا را، پرستاری و زخم‌بندی او مجروحان مسلمان را در غزوات (بنگرید، محمد بن سعد، طبقات، ج ۸، ص ۳۳۲) همه و همه سخت آموزنده و دلپذیر است.

صدها نمونه از این مطالب که در کتاب‌های مرجع تاریخ صدر اسلام آمده است و دشواری کار در این است که عمده این کتاب ۱۰ به زبان عربی است و آثار نوشته شده به زبان فارسی اندک است و گزینه‌هایی هم که فراهم آمده است، بخش کوچکی را عرضه می‌دارد.

هنر ارزنده و سرسپردگی غرورآفرین بانو دایموند و فرهیخته دین‌باور و سختکوش نستوه، سرکار خانم دکتر مرضیه محمدزاده در این کتاب فراهم آوردن شرح حال و ارزش‌های اخلاقی و نشان دادن اخلاص چند طبقه از بانوان فرخنده نخستین دهه‌های اسلامی است. بسنده نکردن ایشان به یک گروه، به این کتاب ارزشی ویژه داده است. مراجعه دقیق به منبع و مرجع عربی و فارسی که نموداری از احاطه ایشان در شناخت منابع ارزنده است و بهر رساندن از آراء شیعیان و اهل سنت و گزینش مطالب استوار همراه با مراجعه به منابعی از کتاب‌های به این انگلیسی این کتاب را آراسته است و به ایشان عرض می‌کنم:

مربزاد دستی که مخلصان را دوی دل و راحت جان رساند

فراوانی کارهای پژوهشی سرکار خانم دکتر محمدزاده در راه عرض ادب و ادای وظیفه نسبت به امامان معصوم شیعه صلوات الله علیهم اجمعین، فراهم آوردن کتاب‌هایی چون بانوی آفتاب و شهیدان جاوید و دوزخیان جاوید و کتاب بسیار جامع دانشنامه شعر عاشورایی در یک‌هزار و هشتصد صفحه قطع مصری، همگی نشان از توفیقی است که حضرت حق تعالی شانه به این بنده خوب خود ارزانی فرموده است «ذالك فضل الله يؤتیه من یشاء».

این بنده خود را درخور نوشتن این گونه نوشته‌ها و تعریف کارهای ایشان نمی‌بینم اما گمان نیک

و دستور ایشان مرا بر این کار واداشت، امیدوارم توفیق بندگی و آثار آن هرروز بیش از گذشته نصیب ایشان گردد. خداوند متعال دیده این گرمی را همواره روشن و ایشان را از گزند روزگار در پناه خود محفوظ بدارد بمنّه و کرمه.

مشهد مقدس

۱۳۹۲/۷/۲۲ - ۱۴۳۴/۱۲/۸

۱۴ اکتبر ۲۰۱۲

www.ketab.ir

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ
ماشود: «اینها را در بهترین مرتبه آفریدیم و پس از آن آنها را در پستی و پائین بازگردانیدیم، مگر آنانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام دادند. برای آنان پاداشی است که از هر چیز دیگری بی‌شمار است.»
در این آیه، خداوند تعالی به انسان اشاره می‌کند که در بهترین حالت آفریده شده است. اما اگر انسان به سمت پایین حرکت کند، به پستی و پائین می‌افتد. این نشان‌دهنده این است که انسان دارای اختیار است و می‌تواند با اعمال خود، سرنوشت خود را تعیین کند. اگر انسان به سمت بالا حرکت کند، به درجات بالاتر می‌رسد. اگر به سمت پایین حرکت کند، به درجات پایین‌تر می‌افتد. این همان چیزی است که در این آیه بیان شده است.

شامل زن نیز می‌شود.

در این آیه، خداوند تعالی به انسان اشاره می‌کند که در بهترین حالت آفریده شده است. اما اگر انسان به سمت پایین حرکت کند، به پستی و پائین می‌افتد. این نشان‌دهنده این است که انسان دارای اختیار است و می‌تواند با اعمال خود، سرنوشت خود را تعیین کند. اگر انسان به سمت بالا حرکت کند، به درجات بالاتر می‌رسد. اگر به سمت پایین حرکت کند، به درجات پایین‌تر می‌افتد. این همان چیزی است که در این آیه بیان شده است.
در این آیه، خداوند تعالی به انسان اشاره می‌کند که در بهترین حالت آفریده شده است. اما اگر انسان به سمت پایین حرکت کند، به پستی و پائین می‌افتد. این نشان‌دهنده این است که انسان دارای اختیار است و می‌تواند با اعمال خود، سرنوشت خود را تعیین کند. اگر انسان به سمت بالا حرکت کند، به درجات بالاتر می‌رسد. اگر به سمت پایین حرکت کند، به درجات پایین‌تر می‌افتد. این همان چیزی است که در این آیه بیان شده است.

در اندیشه دینی - اسلامی زن و مرد دارای جایگاه مساوی هستند. از همان ابتدا خداوند در

مسئولیت او را هم‌ریش مرد می‌داند و در ارزش‌های انسانی و روحی یکسان می‌شمارد.
و در عقیده و در عقیده و در ایمان و در قرآن و در کلام خداوند، خطاب به هر دو به یک شکل و به یک اندازه است. اسلام به انسان بودن زن و مرد در آفرینش و در آفرینش از دیدگاهی واحد می‌نگرد و هر دو را به یک اندازه و

مُلاَقُوهُ»^۱ زنان شما، محل بذرافشانی شما هستند؛ پس هر زمان که بخواهید، می‌توانید با آن‌ها آمیزش کنید و (سعی نمایید از این فرصت بهره گرفته، با پرورش فرزندان صالح) اثر نیکی برای خود، از پیش بفرستید! و از خدا بهره‌ییزید و بدانید او را ملاقات خواهید کرد.

به عبارت دیگر نه فقط تکوین جسم جنین که حلول روح او نیز در رحم زن صورت می‌پذیرد و اگر زن نباشد، نسل آدمی منقطع می‌گردد.

برپایی عدالت به‌عنوان مهم‌ترین بنیان بعثت انبیاء و ارسال رُسُل بر دوش ناس نهاده شده است: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»^۲ ما رسولان خود را با دلایل روشن فرستادیم و با آن‌ها کتاب (آسمانی) و میزان (شناسایی حق از باطل و قوانین عادلانه) را آوردیم تا مردم قیام به عدالت کنند. بنابراین از نظر قرآن نقش اجتماعی زن در برپایی عدالت و داد همچون مرد است.

قرآن کریم زن را با مرد برابر و با این اوصاف برشمرده و در واقع آنان را مساوی و معادل یکدیگر تبیین کرده است: «إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا»^۳ به یقین، مردان مسلمان و زنان مسلمان، مسلمان با ایمان و زنان با ایمان، مردان مطیع فرمان خدا و زنان مطیع فرمان خدا، مردان راستگو و زنان راستگو، مردان با شکیبایی و زنان صابر و شکیبا، مردان با خشوع و زنان با خشوع، مردان انفاق کننده و زنان انفاق کننده، مردان روزه‌دار و زنان روزه‌دار، مردان پاکدامن و زنان پاکدامن و مردانی که بسیار به یاد خدا هستند و زنانی که بسیار یاد خدا می‌کنند، خداوند برای همه آنان مغفرت و پاداش عظیمی فراهم ساخته است.

در آیات دیگر قرآن نیز که مربوط به خلقت زن و مرد است، همه را به نسبت مساوی از حریم ذات و ماهیت انسانی آن دو خارج دانسته و هرگز مردانگی و زنانگی را موجب تمایز و برتری انسانی ندانسته است: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ»^۴ ای مردم! از (مخالفت) پروردگارتان بهره‌ییزید! همان کسی که همه شما را از یک نفس واحد آفرید.

«وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا»^۵ خداوند برای شما از جنس خودتان همسرانی قرار داد.

۱. سوره بقره، آیه ۲۲۳.

۲. سوره حدید، آیه ۲۵.

۳. سوره احزاب، آیه ۳۵.

۴. سوره نساء، آیه ۱.

۵. سوره نحل، آیه ۱۳.

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا»^۱ ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید.

آیات مختلف قرآن مبین آن است که جنسیت در حقیقت و ذات انسان راهی ندارد و مرد و زن از نفس واحد هستند و از یک گوهر آفریده شده‌اند. به عبارتی در تمامی آیات قرآن مربوط به خلقت زن و مرد همواره جنسیت را از حریم ذات و ماهیت انسانی آن دو خارج دانسته و هرگز مردانگی و زنانگی را موجب تمایز نوع انسانی ندانسته است. و به تعبیر ابوعلی سینا، نمی‌توان زن و مرد بودن را دو فصل یا دو صفت ذاتی دانست. به این ترتیب براساس تعالیم اسلامی زن یا مرد بودن هیچ‌کدام مایه شرافت و افتخار و برتری نیست، بلکه ملاک، تقوا و عمل صالح است:

«إِنَّ أَكْرَمَ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُ»^۲ همانا گرامی‌ترین شما نزد خداوند باتقواترین شماست.
 «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا نذكرُ أَهْلَهُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ»^۳
 هر کس عمل صالحی (کر) باشد (ای) انجام دهد، اعم از آنکه مرد باشد یا زن، در صورتی که مؤمن باشد، وارد بهشت گردان می‌شوند و در آن روزی بی‌حسابی به آن‌ها داده خواهد شد.
 «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ مُؤْمِنًا فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»^۴ هر کس عمل صالح از نام مرد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم؛ و پاداش آنها را به بهترین اعمالی که انجام می‌دادند، خواهیم داد.

آیات یادشده نمایانگر آن است که زن و مرد بودن هیچ نقشی در تعیین ارزش‌ها و برتری یکی بر دیگری ندارد، بلکه شرط برتری و کرامت انسان‌ها تقوا و عمل صالح است.
 علاوه بر آیات قرآن، بسیاری از روایات و احادیث پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین علیهم‌السلام نیز نمایانگر اکرام زن است. برای نمونه:

از رسول الله (ص) روایت شده که «مِنْ اخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ حُبُّ النِّسَاءِ» از اخلاق پیامبران محبت به زنان است.

و فرمود: «مَا أَكْرَمَ مِنْ دُنْيَاكِمُ إِلَّا النِّسَاءُ وَالطُّيْبُ» از دنیای شما چیزی را جز زن و بوی خوش دوست ندارم.

و فرمود: «وَأَمِنْ أَمَانَةِ اللَّهِ عِنْدَكُمْ فَلَا تَضَارَوْهُنَّ وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ» همانا زنان در نزد شما مردان امانات الهی هستند، پس بر آنان ستم نکنید.

۱. سوره حجرات، آیه ۱۳.

۲. سوره حجرات، آیه ۱۳.

۳. سوره مؤمن، آیه ۴۰.

۴. سوره نحل، آیه ۹۷.

و فرمود: «خیرکم خیرکم لئسانکم و بناتکم» بهترین شما آن است که بهترین برخورد را با زنان و دختران خود داشته باشد.

و فرمود: «ما اکرم النساء الا کریم و لا اهانن الا لئیم» زنان را اکرام نکرد مگر مرد بزرگواری و به آنان اهانت نمود مگر شخص فرومایه.

امام صادق (ع) نیز فرمود: «اکثر الخیر فی النساء» بیشترین خوبی‌ها در وجود زنان است. متأسفانه به‌جای توجه به این زاویه دید و دآوری قرآن کریم و به‌جای توجه به سیره پیامبر اکرم (ص) و رفتار او با همسران، دختران و زنان صحابی، در روزگاری که مردم از شنیدن خبر به دنیا آوردن دختر چهره‌شان سیاه و تباہ می‌شد که چگونه چنان رسوایی بزرگی را تحمل کنند و دختران چند روزه زنده بمانند، مگر می‌کردند، به‌جای توجه به شیوه رفتار سیاسی و اجتماعی خدیجه کبری و فاطمه زهرا سلام‌الله‌علیها و به‌جای توجه به احادیث و روایاتی که تماماً در تبیین شأن و شکوه زنان است، تعدادی روایات که در صحت آن‌ها از لحاظ مفهوم و سند تردیدی جدی وجود دارد، تبدیل به جریان غالب اندیشه و نظر اسلام درباره زن می‌شود.

از سوی دیگر این نکته محوری که زن باعث و بانی گمراهی مرد شده است، در آیین اسلام از بنیاد، شکل دیگری دارد. اگر آدم غوا شده است، اغوای او ناشی از اغواگری حوا نبوده، بلکه هردوی آنان با هم لغزیدند و شیطان هر دو را فریب داد: «فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ» پس شیطان موجب لغزش آن‌ها از بهشت شد. آنان را از آنچه در آن بودند، بیرون کرد؛ «فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ» و شیطان هر دو را وسوسه کرد.

نکته مهم‌تر که کمتر مد نظر قرار گرفته این است که در قرآن تعالی عصیان را به آدم نسبت داده و نه به حوا: «وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى»^۱ آدم پروردگار خویش را عاصی شد و راه گم کرد.

در دوران رسالت پیامبر اکرم (ص) و پس از آن نه تنها جایگاه انسانی زن و مرد تفاوتی نداشته، بلکه در حوزه مشارکت‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی که تلاشی انسانی است، زن و مرد هر دو می‌توانستند همسان فعالیت کنند. آن حضرت برای زنان همچون مردان حتی در حاکمیت نیز حقوق قائل بودند. سنت رسول الله (ص) نشانگر شرکت فعال زنان مسلمان در عرصه‌های مختلف است. بیعت آن حضرت با زنان یکی از افتخارآمیزترین صفحات تاریخ اسلام است. به این ترتیب زنان در تحکیم حکومت رسول الله (ص) شریک شدند.

۱. سوره بقره، آیه ۳۶.

۲. سوره اعراف، آیه ۲۰.

۳. سوره طه، آیه ۱۲۱.

قرآن به صراحت از قومی سخن می‌گوید که زنی بر آنان فرمانروایی داشت و آن زن با حکمت و تدبیر، موجب هدایت و رستگاری قومش می‌شود. تصویری که قرآن از ملکه سبا نشان می‌دهد، سرشار از نکات قابل توجه و عبرت‌آموز است. براساس آیات قرآنی نه تنها اصل حکومت او مورد تردید قرار نگرفته، بلکه جزئیاتی ذکر شده است که به گونه‌ای تأیید مشی ملکه سبا تلقی می‌شود. تأمل در آیات زیر بسیار مهم است^۱:

هدهد به سلیمان نبی (ع) گفت: «أَخْطُتُ بِمَا لَمْ يُحِطُ بِهِ وَ جِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ» من بر چیزی آگاهی یافته‌ام که تو بر آن آگاهی نیافتی؛ من از سرزمین «سبا» یک خبر قطعی برای تو آورده‌ام! «إِنِّي كَاجِدٌ لَّكُمْ مِرَآةً تَمْلِكُكُمْ وَأَوْثِقٌ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَ لَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ» من زنی را دیدم که بر آنان فرمانروایی می‌کند و نیز در اختیار دارد و از هر نعمتی برخوردار است و (به‌خصوص) تخت (حاکمیت) عظیمی دارد!

پس بلقیس حاکم سرزمین مورد یاد و خداوند از سلطنت او با عنوان عرش عظیم یاد می‌کند. «وَحَدَّثَهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلْمَلِكَةِ ابْنِ دُونِ اللَّهِ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَغْوَاهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ» او و قومش را دیدم که برای غیر خدا (خورشید) سجده می‌کنند؛ و شیطان اعمالشان را در نظرشان جلوه داده و آنها را از راه بارشده و از نردن هدایت نمی‌شوند!

هدهد در مورد خورشیدپرستی ملکه سبا و قومش سخن می‌گوید و بدان تعریض دارد، اما فرمانروایی زن قابل مناقشه تلقی نشده و امری غریب نبود است. سلیمان (ع) گفت: «سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ اذْهَبْ بِكِ هَذَا فَأَلْقِهَا إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ» ما تحقیق می‌کنیم بینیم راست گفتی یا دروغ. گویان هستی؟ حال این نامه مرا ببر و بر آنان بیفکن؛ سپس برگرد (و در گوشه‌ای توقف کن). بین آن‌ها چه عکس‌العملی نشان می‌دهند!

چون نامه سلیمان (ع) به ملکه سبا رسید، گفت: «يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّ إِلَهِي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» ای بزرگان! نامه‌ای گرمی و برارزش به‌سوی من افکنده شده است! این نامه از سلیمان است و چنین می‌باشد: به نام خداوند بخشنده مهربان!

بلقیس نامه‌ای را که در واقع نوعی اخطار است، گرمی می‌شمرد. او نسبت به این نامه با تکریم برخورد می‌کند و نامه را کتاب کریم می‌خواند. گفته شده بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ در نامه بسیار مورد توجه و تفحص او قرار گرفته است.